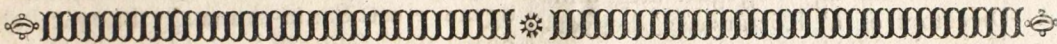

Erdélyi Híradó

Szombaton, Januarius' 2-dikán ($\frac{2}{1}$) 1830

Péru — Columbia — Mexico — Nagybritannia — Frantziaország — Muszkaország — Oláhország
Erdély — Hirdetések (a' Só-szállításról) — Nemz. Társalkodó No. 2.

P é r u

Az áng. Híradókban az itt következő magános levél' rövid értelmét lehet feltalálni, Limából aug. 12-dikéről: "Most mi egy igen fontos szakaszához közelítünk ezen tartomány' politikájának. Egy titkos össze-beszéllés támogt, melyet szükséges jobban felfedezni; hanem erős lépésekkel megyünk azon időhöz, a' mikor tapasztalni fogjuk, kiért és miért foglaltoskodik az újj Xefe politico (Lafuente). Én, nagyon gyanakszom, hogy ezek az újj változások egyyet-értve Bolívarral forraltattak, 's én, nem tudálkoznám rajta, ha az a' már régen hírelt elmerajz végre-hajtatna, — úgymint, hogy ezek a' Köztársaságok Tsászárságra változtatnának. Egy-ídő-olta nagy drámát találtak itt meg, és úgy vélem, nem sokára elő-kell annak állani. Az első, a' mit Lafuente tselekedett, az ellenségeskedést félbe-szakasztani Bolívarral, és most azon törekednek, hogy békekötésre lépjenek Columbiával. Ez a' 3 Departement: Arequipa, Cuzco és Puno, a' mint mondják, elvált volna Pérutól, 's az a' szándékjok, hogy sem Pértől, sem Bolíviától ne függjenek. Santa-Cruz, Bolivia' mostani Elölülője most ott az izgága. Bo-

livár, vagy Guayaquilben vagy mellette van; melyet ismét Columbiának adják.

A' Péruiak igen rosszul szemléldtek ebben a' táborozásban; kétszer agyalta őket meg kevesebb hadi-erő, és 7000 emberből, kik Columbiába beütöttek, csak egynéhány száz került haza. Sucre, 3000 emberrel, megtámogta az ő 3 legjobb tsapatjait, 's össze darabolta azokat, 's kényszerítette a' Peruiakat az ütközet' helyén, egy Kötés' alá-írására; melyet Lamar Elölülő nyomon megtört; mely árulásért drágán fizettek-meg, — de ezt elő-beszélni igen hosszú volna.

Az ifjú Iturbide Bolívarnál van, a' mint mondják, Lamar Elölülőt közép-Amerikába számkivetették volna. — Várjuk itt a' Congress' és Senátus' egybegyűlését. Szeretném ha Uraságod egyszer, egy péru Senátort látna. Sok közöttök, alig tud olvasni és írni. Lafuente jól vezeti az országlás' gyepőlőjét, és ez a' tse-re, valóban igen jól-esett; éles szemmel tartja ő az útonállókat; és, sok vesztésnek vagyunk már tanúi. Minden útonálló tolvajt és gyilkost meg kell ítélni 24 óra alatt; 's a' bűnösnek találtatottat a-gyon löni 12 óra alatt.

Columbia

Dec. 7-dikén jött Londonba tudósítás arról, hogy Columbiában a lázadás újra kiütött a mostani országlás ellen. — Szörnyű türedelemmel kell bírni Bolívarnak. Cordova Gen. Hirdetményt bocsátott-ki sept. vége-felé Bolívar ellen, melyben az ezt úgy béjjegezi-meg, mint Al-Directort és a 'Köztársaság' kegyetlen Urát, 's felidézi hazafijait, hogy az úgy-nevezett Szabadító' jármát ráznák-le nyakokról. A' Cordova Gen. főszállása Antioquiában volt akkor, egy, a' hegyek-közt fekvő, és a' tengerparttól, valamint Bogotától is, 200 (ángl.) mérföldnyire fekvő városban. Bolívar ugyan, mikor ez az újj szélvész ellene feltámadott, Guayaquilben volt, a' hol a' Péru és Columbia között készülő békekötéssel foglalatoskodott; de Montilla Gen. a' ki Carthágénában vezérkedett, mindjárt elindította Cordova ellen az oda rendelhető, mintegy 500 emberből álló, katonáit, oct. 5-dikén, némely részét a' földön, a' többit, vízen. Maga vezérlette azokat, és nyomban akart utánok indulni. Nem egyformán vélekednek a' Cordova' próbatétele' kimeneteléről: némellyek szerint, nem állhatna ő egy pillantatig is ellent; mivel' csak 2-3 száz katonának parantsolna. Mások ellenben, mintha előre látnák, hogy a' lázadás mindennelköz fog lenni. Mihelyt a' Cordova' revolutiójáról Bogotában tudósítást vettek; parantsolatot bocsátott-ki a' Hadminister a' pártütő Cordova 's öttse, Salvador', és sógora' megfogattatása eránt; mely utolsó, a' Departement' Gouverneurje. A' felkelők, Antioquiából Medellín-féle nyomultak, 's ezt a' Helységet elfoglalták.

Mexicó

Úgy-láttzik a' Santa Anna' sept. 19-dikei hivatali tudósításából, hogy ez

a' Gen. tsak 48 órai várakozást engedett a' Spanyoloknak gondolkozásra, melynek lefoljása után semmi reménységjek nem lehet többé a' kegyelemhez. Az ütközet alatt szörnyű mendörgés támodt, a' Mexicóiak rendeit elborította az árvíz, és némely sereg veszedelemben is forgott. De a' nehéz-ido elmúlván, tsakugyan elvett Santa-Anna egy bástyát; a' Spanyolok felütötték a' fejér zászlót 's megadták magokat a' már esmért feltételek alatt. A' Mexicóiak vesztesége, holtakban, volt 127, sebesekben 151; a' Spanyolokéi pedig 104 holt és 96 sebes. Ugyláttzik, a' Santa-Anna' keze-alatt, volt már akkor 9000 ember, a' még akkor meg nem érkezett tartogatott seregen kívül, Bustamente' vezérlése alatt. — A' Globe azt mondja: "A' Galathea elindulásakor Veracruzból, oct. 9-dikén, az a' hír futamodott-el hogy Santa-Annát mexicói Tsászárnak hirdetnék-ki.

Nagybritannia

Dublinból jelentik, hogy O'Connel' elébbi barátjai közzül, nevezetesen: Shiel, O'Gorman, Lawlesz, O'Gorman-Mahon és mások, kik őtet mind egész tűzzel segítették elő míg még az emancipatio forgott a' szönyeges asztalón, ő-tölle és kivált' az ő' újj szándékától — egy anti-Union-Eggyesület' fellállításában — elváltak, és egyedül magát bocsátották most a' maga' útján járni. Azomban, az O'Connel' planumához adtak mások magokat, és az ő' felszóllítása 70 alá-írást szerzett már neki, úgy hogy, az Eggyesület valóságos formálódásán kételkedni, többé nem lehet: mert elébb azt nyilatkoztatta-ki O'Connel Úr, hogy ő az Eggyesületet mindjárt megállapítottnak vallja, mihelyt tsak 40 azt kedvellőket talál. — A' dublini Kereskedők között, tsak egy sints, a' ki azt a' próbatétele

helybe-hagyná. Anglesea Marquis, kit az Irlandiak, mint kedvelt Exlord-Helytartókat, most is nagyon tisztelnek, maga is sajnálja, hogy O'Connel Úr olyan plánumon vesztegeti erejét, mely a' szegény Irlandnak semmi bődögságot nem szerezne. A' katholicus Papságról is azt hiszik, hogy ez teljességgel nem segíti ezt a' próbatételt.

Áll most Dublinban egy Társaság, Irlandban protestans telepek' felállítására. A' napokban tartott az gyűlést, melyben Enniskillen Gróf ült elől. Moore Úr parlament-tag, elő-beszélte azon hasznokat, a' mellyek abból származnának, ha Irland' kietlen pusztáit protestans familiákkal megnépesítenék. Mind elköltsi behatása lenne annak az ő' jó magokviselete' példája által, mind fisikai, az irlandi manufacturák felelevenítése által. Biztosságot választott e' végett a' Társaság, mely azon elmerajz' megvalóságulására illendő javallatokat tegyen-fel.

Az áng. Courier tsúfokodik azon nagyított híreken, mellyekre Palmela Marquis' Londonba-érkezése adott okot, 's azt veti utánna: "A' Márquis, midőn Doverbe érkezett, teljességgel nem vett magára diplomatikai charactert, 's az ágyúpadok-sem köszöntötték őtet. Az ágyúköszöntés (salve) Eszterházi Printznét illette, ki ugyanakkor jött-meg a' feszes földről. A' nemes Portugallus bejelentette magát a' külső dolgok' Hivatalában és nem kapott audientia-megtagadást; hanem, úgy jelentette magát, mint Palmella Marquis; és, ezen tulajdonságában fogadódott ő el 's dolgozott az említett Bureauban. — Illyen szép barátsággal bännak Don Pedroval az Ánglusok.

A' Courier mondja még azt is, hogy

Liverpoolba egy újj pakethoot jött New-Yorkból, mely a' tampicoi feltételes Kötést a' Spanyolokkal, megerősíti (Párisba érkeztek New-Orleansból levelek, a' Courier Français szerint oct. 19-dikéről, a' hol még némelylek kételkednek ezen tudósításról, mellyek azt a' Capitulationiöt jelentik.)

A' Timesben kegyes adományért szólítatik-meg az ánglus Közönség, a' Shakespeer' (sékszpir) utolsó maradéka' számára, ki ezúttal Londonban tartózkodik. Ha még Angliában is lehet illyet hallani, hogy ne mondhatná-el más nemzetbeli tudós' maradéka — gaudium esse miseris — Ellenben, Moore Tamás, a' Byron Lord' Biographiáért, Murray Nyomtatótól, ki ezt a' Munkát mostanában ki fogja adni, 6000 font sterlinget kap, honorariumban (50,000 forint váltóban).

Frantziaország

A' Moniteurben az itt következő levelet találni, nov. 11-dikéről: "A' frantzia katonaság' teljes elköltözése Görögországból elkezdődik már munkába vétetenni: ma szállott hajóra az 58-dik regiment, mely Koronban fekütt, a' hol tsupán-tsak a' genie- és artillerie-ből maradt egynehány ember. Ez az első szállítvány (convoi), mely hónap' hajnalban indul, áll Armide, Cybele és Lamproie (linia-) hajókból. A' Provence, mely most harmadnapja jött ide Mahonból, az Atalante-vel, mellyet Éginából várnak, és a' Dromadaire-rel, nyomon el fognak indulni. Ezen hajók' elmenetele után, tsak 2000 ember marad még, a' kórmányozó szeméjekkel együtt, itt, és egy harmadik szállítvánnyal, egy hónap alatt mintegy, Frantziaországba vitorláznak. — Rigny Admir. foljvást Smyrnában van;

harmad-napja hogy tudósítást vettek tőle, a' Volage által. — A' Provencevel egy időben érkezett ide Ville du Havre gőzhajó, mely Toulonból oct. 5-dikén indúlt-el. Ez a' hajó, megromlása miatt vesztegelt 22 nap' Neápoljban.

A' Moniteurben, New-Orleansból, oct. 7-dikén ezt írják: "Barradas Gen. a' spanyol hadiszállítvány' Fővezére, megérkezett ide Oscar schooneren hatodmagával Veracruzból. — Veracruzban a' volt a' híre, sept. 22-dikén, mikor onnan a' schooner elindúlt, hogy 2000 spanyol-segedelemből álló tsoport kiszállott volna a' mexicói partokra.

Egy áng. hajó, mely a' callaoi öbölben hevert, és két erős vasmatskán feküött, földrázkodást érzett mostanában, mellyet egy tsudállatos jelenet követett, 's így adatik-elő részenként: "Esteli nyóltzadfél óra-tájban, egy igen vékony felhő vonúlt-el a' hajó felett. Ezen pillanatban hallattzott az a' dörömbölés, mely azon világvidéken a' földrengéseket rendszerént követi, és mely egy távoli dörögéshez hasonló. Nyomon következett egy földrázkodás, mely az említett hajón volt emberek' mondása szerint, egy nem-vasrugókon fekvő kotsi' (paraszt - szekér) zörgéséhez volt hasonló, mely egy békasóval bélelt úttzán sebessen futna. A' hajót körül-fogó víz erőssen subogott, 's a' larma hasonló volt egy veres vasnak vízbe-mártása által támodó susterékoláshoz. A' tenger' egész színe egy pilantat alatt be lett húzva temérdek sokaságu tajték-hójagokkal, mellyek kipukkanások-közben erős bűdösköszagot bortsátottak. Mindjárt azután, körül-vette a' hajót számlálhatatlan sokaságu döglött hal, és a' tenger, mely elébb tsesed és oly' tiszta volt mint a' tükör, elkezdett

mozgani, úgy hogy a' hajó ide-'s-tova tántorgott, és mindegyik oldalai közzül egyik a' másik után, 15 hüvejknyire bukdosott le-'s-fel a' vízbe. Mindjárt ére, érzettek a' földön is földrengést, mely a' városnak egy részét elpusztította. Felhúzván a' hátulsó vasmatskát, szörnyű álmélkodással láttják, hogy a' vasmatska-lántznak jó darab része, mely egy iszap-fenéken feküött, valami olvadás-formát szenvedett. A' lántznak az a' része, mellyen ezt az emlékezetes munkát vették-észre, mintegy 25 ölnyire volt a' hajó' gerintzéhez. A' lántz' szemjei (karikái), mellyek cylinder (henger) formáju igen derék vasból kovátsolt, 2 hüvejk diameterü páltzákából állottak, úgyannyira megnyúltak, hogy a' hosszok 5-4 hüvejk, a' diameterjek ellenben, tsak 4--5 lineánnyi volt. Ezeknek területein számtalan tsíkok vagy rendetlen vakápyok lettek; mellyeknek a' fenéken apró vasgójbisotskák voltak, mellyek onnan könnyen felváltak. A' másik vasmatska' lántza semmit-se változott; valamint általjában, az öbölben fekvő többi hajókon semmi ilyes nem esett. — Callao, mely tudnivaló, hogy Limához tsak két frantzia mérföldnyire fekszik; de 1746-ban, egy földrengés által me-reül elpusztúlt 's a' tenger elnyelte. Ezen irtóztató történetnél több lakos temettetett elevenen el 4000-nél. Úgy mondják, hogy még most is láthatni annak dűledékjeit a' tenger' fenekén, mikor a' tenger tökéletesen tsesed.

Páris, dec. 7. — A' sok hír kö-zött, a' mi' következik, láttzik valónak lenni. "Az aug. 8-dikai Ministerium, nints többé, teljes felbomlásában van az. A' kérdés, tsak az — megmarad-é Polignac Úr, vagy, ez is kilép. Minden politikai nevekkal alkudozásba bortsátkoztak;

de Polignac Úrral egy-sem akar szolgál-
ni. Bourmont Úr lép-ki legelőször. A'
Király nagyon nyughatatlan.

Peel Úrról Angliában, ugyanazt be-
széli a' Quotidienne. Wellington Htzg.
egy Lordnak, a' ki tőlle azt tudakozta —
ha való-é, hogy a' belső Státustitoknok
letenné hivatalát, azt felelte, hogy "igen
is való, és nem tudom, mit fog róla
a' Király gondolni." Vissza húzza tehát
Peel Úr magát, kinek Anglia oly' sokat
köszön, ki a' polgári és büntető permen-
tetelt aunyira megjobbította; és a' ki,
csak a' haza' jobb-vóltáért maradt Well.
Htzgel a' Tanátsban. Altal látta ő azt,
hogy minden törekedés haszontalan a'
gonosz' eltávoztatására.

Muszkaország

Nóv. 28-dikán tartott a' tudományok'
tszásári Akadémiája egy rendkívül való-
úlést, Humboldt Sándor Báro valóságos
titkos Tanátsos és Vitéz' tiszteletére, az
ő' nagy gyűlés-szálájában, ki az ő' sibi-
riai utazásából szerentsésen vissza-érke-
zett; 's így áldozott az, Muszkaország'
nevében, a' mi' százesztendőnk' leghi-
resebb Természetvizsgálójának, tisztelet-
tel és köszönetével. Jelen voltak az Úlés-
nél Helena Pawlowna tszásári Nagyhér-
tzeasszony, Würtembergi Sándor Her-
tzeg, sok idegen Követ'sat., mindössze
800 vendég. Ouwaroff titkos Tanátsos,
az Akadémia' Elölülője ÓExja nyitotta-
meg az ülést egy Beszéddel, frantzia
nyelven. Ara, felolvasott az Akadémia'
Adjunctussa Hesz, utazó napikönyvéből
a' Baikálon-túlvaló vidék' egy geognosti-
kum tükörét; Kupffer Akadémikus, a'
magnesi vizsgálódások' első rendi' némely
általános következéseiről szóló tudósítá-
sát, mellyeket ő Humboldt Úr' kívánsá-
gára, Tarchanow Úrral együtt Péter-

váron, és Lenz meg Knorre Urakkal Ni-
colajewben követett-el; és Ostrogradski
a' maga' ügyelődéseit, a' meleg' behatá-
sáról a' föld' gojóbisa' mérsékletére. E-
re, elő-ada a' híres Tudós, kinek tisz-
teletére ez az inneplés készült, az ő' em-
lékezetreméltó utazása' és a' természet-
tanulás' előmente' következéseinek rövid
tükörét, valamint azon tudományos úta-
zásokéit, mellyek a' legújabb időkben, az
országloszék' védelme alatt, és annak 's
az Akadémiának indítására, és a' bel-
föld' 's külföld' Tudóssai által a' mi' ha-
zánkban tétettek, bérekesztésül, a' mag-
nesi és levegői ügyeletek' fontosságára
mutatván Muszkaországban, midőn egy-
szersmind a' Kaspium tenger' emelete
vizsgálásának fontosságára is eszméltetett.
Tovább halgatták a' Halgatók egy órá-
nál erős figyelemmel a' nagy Természet-
tudós' tanúságos elő-adásait, 's hódoltak
igasságos álmélkodással az ő' messze ki-
terjedő tudományainak, átható elmé-
jének és bájos beszédének, mely az ő'
ajakáról ígézve foljt. Az ülés' bérekesz-
tésére, elolvasta az Akadémia' állandó
Titoknokja, Fusz Úr, az oct. 25-dikai
Úlés' protokolljának rövid értelmét, mely-
ben az Akadémia azt végezte, hogy Hum-
boldt Úrnak, az idevezült Maria Feodo-
rowna Tsászárné' képevel ékesített arany-
emlékpénzt (verték 1827-ben annak em-
lékezetére, hogy ÓFge. a' tudományok'
Akadémiája' 50- és 100-esztendei Jubi-
leumában jelen volt) ajándékozza; úti-
társainak pedig, Ehrenberg és Rose Pro-
fessoroknak, mint Akadémia' levelezői-
nek, a' diplomát adták által. Ezen tük-
kejek' felolvasása után, által-ada az E-
lölülő Humboldt Úrnak a' medaille-t,
az állandó Titoknok pedig az említett két
Professornak a' diplomákat. Az Akadé-
mia meghatározta, a' Humboldt Úr' hely-
be-hagyásával, hogy ezen emlék ezetre-

méltó Űlés actái kinyomattassanak ezen fennírás alatt: "Memoires, mellyek a' Tudományok' tsászári Akadémiája' rendkívülvaló Űlésében, Péterváron, Humboldt Sándor Báró' tiszteletére, nov. 28-dikán, 1828, felolvastattak."

Az Akadémiának ezen nevezetes Űlését kinyitó Beszédében, Uwaroff titkos Tanácsos, az Elölülő, fontos jegyzéseken kezdvén szavait azon nagy és felséges gondolatok felett, mellyeknél fogva, az egész földön elterjedt oly' sok megkülömböztetett Tudósoknak mindenféle talentumai azonegy végtárgyra, a' tudományok' és esméretek' elterjesztésére egyesülnek, utóljára által lépett a' Beszélő az inneplettnek nagy érdemeire, 's a' többek között, így szól: "Az ő' híre-neve eléggé meg volt már fészkelve azon világosság által, mellyet ő' Amérikáról elterjesztett: minő örvendetesnek kell tehát mireánk-nézve lenni, midőn az ő' ezen ditsőségét, mely az Andesek' tetőiben tsigoyádott, szemünk eléltt, az Altai és Ural-bértzek' tövében újjra virágozni láttjuk! Méltóképpen és háládatosan esmérvén-meg az ő' nagy érdemeit, büszkélkedünk azzal, hogy azt neki a' Nagy-Pétertől felállított tudományok' ezen szent helyén; melynek dísze egy-időben Euler, Bernuilly és Pallás voltak, nyilván és pompáson megbizonyítottjuk, és ötöt abba belépni ama' bölts Vén' szavaival felidézzük: "Lépj-be, itt is laknak az Istenek." Adja Isten," így rekeszti-be Beszédét" hogy sok ideig emlékezzen egy országról, mely az ő' talentumait 's megkülömböztetett tulajajdonságait teljes értékében tudja betsülni."

Oláhország

Az a' földrengés, mely nov. 26-dikán hajnal-előtt 4 óra-tajban Odessában, Jassyban, Czernovitzban, Brassóban, Sze-

benben és sok más helyen Erdélyben és Bukovinában érezhető volt, nevezetes pusztitást tett Bukurestben. Dec. 4-dikei tudósítások szerént, 115 ház lett itt a' földrengés által lakhatatlanná; ezek között van az áng. Konzulság' háza is: 15 templom, úgy megromlott, hogy nem mernek azokba járni. Szerentsére, tsak egy ember holt-meg — egy ifjú asszony, ki egy kementze' beomlása által, mely mellet fekvött, üttetett halálra. Kimpina városa, a' brassói országúton, mekkoráságához szabva, még többet szenvedett mint Bukurest. Az ott épült újj templom és egy nagy ház, lerogytak; a' többi épület is mind megromlottak, a' bukuresti lakosok reszketnek ezen természettörténet' újj előfordulásától. — Ott, valamint Erdélyben, egyre uralkodik a' kemény tél: a' meleghidegmérő mind-tsak 10-15 gráduson forog, a' fagyjegyen alól.

Külföldi éle

A Párisban kitanított és nagy kezeség alatt (assecurálva) Londonba költözött igen nagy Elefánt fel-lépett az Adelphi theatrumban, egy, az ezen vendégért írt Drámában; és az áng. játékszinen nagyon szerentsésen kezdette-el játékát. A' Játékot így hívják: "A' Siami Elefánt," és a' tárgya neki egy revolutio, melyben az Elefánt a' Siami Bitanglót megfosztja koronájától, hogy azt, minden akadájokat elhárítván, az igaságos Praetendensnek (Követelőnek) ismét megszerezze. A' Siami Vendég, a' játék' végével nagy örvendezéssel előkiáltatott, és megköszönte pantominnal (majmolással) a' britannus Közönség' kedvezését.

Két eset gútolhatná-meg a' Tarsalkodó foljtatását: 1.) Ha sokan mondanák ezt: Én is subscribálok, ha látom hogy már útban van; 2) Én is fogok írni belé; ha látom hogy mások írnak. Fac, et fit.